

Nemzetiségi konferenciák Budapesten

Összeállítás

Az elmúlt tavaszi hónapokban több érdekes, újszerű és igen hasznos megbeszélés, konferencia zajlott Budapesten. A BARÁTSÁG nem mindenütt tudott jelen lenni, de az előadók és szerzők segítségével olvasóink megismerkedhetnek azokkal a témákkal, melyek többek érdeklődésére tarthatnak számot.

Szláv Metodika I. címmel az ELTE-BTK Szláv és Balti Filológiai Intézete „*Jövőkép a szláv nyelvek oktatásában, a hazai nemzetiségi nyelvoktatásban és kultúrában*” tartalommal tartott tudományos konferenciát. Ebben a témakörben **Hollerné Racskó Erzsébet**, az ONÖSZ elnöke és **Kissné Köles Erika** szlovén parlamenti szószóló előadásait adjuk közre, jelezve, hogy a téma milyen sok hazai nemzetiség anyanyelvi oktatását érinti.

A **Honismereti Szövetség** és a **Budapesti Honismereti Társaság** áprilisban a Fővárosi Levéltár Gárdonyi-termében tartotta meg **Genius loci – Budapest és nemzetiségei** konferenciáját. A számos érdekes előadásból összeállításunkban **Pappné Windt Zsuzsanna** „*Kik azok a Braunhaxlerék – az óbudai német nemzetiségről*” és **Demmel József** (Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete) „*Egy pest-budai káplán kirándulásai. Jozef Viktorín, a visegrádi várromok és a szlovák–magyar megbékélés*” című felszólalásait adjuk közre.

Végül az **Országos Idegennyelvű Könyvtár** jövőbemutató tanácskozásán (**Nemzetiségkutatás és helytörténet 2. Szakmai digitalizálási konferencia az Országos Idegennyelvű Könyvtárban**) elhangzott előadások közül **Szalóki Gabriella** vitaindítóját közöljük.

SZLÁV METODIKA I.

Jövőkép a szláv nyelvek oktatásában,

a hazai nemzetiségi nyelvoktatásban és kultúrában című tudományos konferencia

2018. március 23. ELTE-BTK Szláv és Balti Filológiai Intézet

Kissné Köles Erika szlovén parlamenti szószóló köszöntője

Tisztelt Konferencia!

Engedjék meg nekem, hogy minde- nek előtt köszönetet mondjak az ELTE Szláv és Balti Filológiai Intézete munkatársainak a *Jövőkép a szláv nyelvek oktatásában, a hazai nemzetiségi nyelvoktatásban és kultúrában* című tudományos konferencia megszervezéséért.

Szilárd meggyőződésem ugyanis, hogy minél többen és minél több helyütt tűzzük napirendre a magyarországi nemzetiségek jelenkori sorskérdéseit, beszélünk a nyelvőrzésről, avagy éppen a nyelvvesztés tényéről, annál határozottabban tudatosítjuk nemzettársainkban a nemzetiségek – és velük a nemzetiségi nyelvek s nemzetiségi kultúra létének – jelentőségét a magyarországi környezetben.

Szlovén vagyok, magyarországi szlovén, a legkisebb létszámú nemzetiség köreiből születtem. Amióta arról beszélhetünk, hogy Magyarország földjén kisebbségben más nemzetiségek is élnek, mi mindig a legkisebb nemzetiség voltunk. Ezen sem cso-

dálkozni, sem elmélkedni nincs ok, és nincs idő. Szlovénia maga is kis létszámú ország, a határain túl és a világban élő szlovének számával együtt sem éri el a 3 milliót, de egy nemzetiség, egy nemzet értékeit sosem szabad a létszámában számon tartani, főleg nem számon kérni.

A történelem számos vihara, a durva jogfosztottság vagy finomabb köntösbe burkolt asszimilációs törekvések sem tépázták meg olyannyira soha a magyarországi szlovákat, köztük a mi

számszerűleg kicsi közösségünket, hogy a megmaradásunkért politikai, oktatáspolitikai, nyelvoktatási, kulturális és gazdasági területeken folytatott harcainkat bármikor is feladni gondoltuk volna.

Ezzel viszont egyértelműen bizonyított, hogy vitalitásunk alapja nem létszám, nem politikai háttér, sokkal inkább származásunkhoz, nemzetiségi kultúránk értékeihez, a nyelvünkhöz való ragaszkodás.

Ma Magyarországon korábban soha nem tapasztalt lehetőségekről beszélhetünk a közösségeinket

érintő nemzetiségpolitikai kérdések vonatkozásában, a nemzetiségek köznevelési, kulturális, anyanyelvű hitéleti támogatottságában. Életben tartani, működtetni ezeket azonban csak és kizárólag a saját sorainkban, nemzetiségeink tagjaival tudjuk.

Kodály Zoltán figyelmeztet a tényre, hogy: *„Kultúrát nem lehet örökölni. Az elődök kultúrája egykettőre elpárolog, ha minden nemzedék újra meg újra meg nem szerzi magának.”* A magyarországi szláv közösségek megítélésem szerint, mint minden nemzetiség, napjainkban több tekintetben is az újra megszerzés útján jár. A kérdés csupán az, hogy a ma aktív nemzedék helyébe akar-e lépni a jövő generációja, hiszen – még mindig a nagy magyar zeneszerző szavaival élve – *„Kultúra annyi, mint tanulás; megszerezni, színvonalon tartani nehéz, elveszteni könnyű.”*

Magyarországon a kormányzat politikája 2010-től jelentős változásokat eredményező új viszonyulást mutatott a tizenhárom őshonos nemzetiség iránt.

Az éppen huszonöt esztendeje, 1993-ban elfogadott LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól a kisebbségek/nemzetiségek egyenjogúságának kimondása és biztosítása területén úttörő, számos vágyott és a nemzetiségekhez tartozókat alapvető emberi jogaik szerint megillető szabályozást tartalmazott, figyelembe véve a nemzetközi egyezményeket és ajánlásokat is.

Magyarország Alaptörvénye, a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény és további, a nemzetiségeket érintő törvények, mint a választási, a köznevelési, majd 2015-től hangsúlyozottan a minden évi költségvetési törvény tovább bővítette a nemzetiségi közösségek, a nemzetiségi önkormányzatok és intézményeik, a nemzetiségi civil szervezetek tevékenységének jogszabályi lehetőségeit. 2015-től korábban sosem tapasztalt mértékű anyagi erőforrások állnak közösségeink rendelkezésére oktatási-kulturális autonómiájuk biztosítására.

A nemzetiségek parlamenti szószólói jogintézménye révén a nemzetiségek alanyi jogon kapcsolódhatnak az Országgyűlés munkájába, ami közösségeink értékeinek közvetlen képviselőjét erősíti az országos nemzetiségi önkormányzatok munkája mellett. Kiegyensúlyozott, tervezhető költségvetési támogatással működtethető intézményrendszer kiépítésére, továbbfejlesztésére nyílt lehetőség. Soltész Miklós egyházi, nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős államtitkár több ízben és több helyütt hangsúlyozta, hogy Magyarország Kormánya *„a nemzetiségekre erőforrásként tekint”*, szeretetteljes odafigyeléssel kívánja erősíteni a nemzetiségek helyzetét, köznevelési és kulturális intézményeik fenntartását, működését, valamint az anyanyelvű kultúra szolgálatát is beteljesítő anyanyelvű hitéletet.

A magyarországi szláv közösségeket alkotó nemzetiségek közül több is sok évszázados itt-tartózkodásra, múltra tekint vissza. Bence Lajos Mura-vidéki író-irodalomtörténész idézve, *„Nem mi mentünk el, a határok hagytak itt bennünket”*, hiszen többen a határvidékeken éltünk-élünk meghatározó százalékban.

Nem titok, hogy a nemzetiségi szláv nyelvek, különösen a magyarországi szláv közösségek hazai nyelvjárásainak használata a fiatal nemzedék körében, a gyerekek között egyre ritkább, vagyis a családok a nyelv átörökítésében betöltött szerepüket vagy feladták, vagy csupán takaréklángon látják el azt.

Magyarázhatjuk ezt a globalizációs folyamatokkal, azzal, hogy egyes szláv nyelvekkel ma nehéz egzisztenciát építeni – de ezek mellébeszélések. Az anyanyelvet nem gazdasági érdekből adjuk tovább vagy sajátítjuk el, hanem mert például az a kapocs köztem és anyám, apám, nagy- és dédszüleim, összes felsőszölnöki társam, barátaim között. A létezésem!

De ha már az anyanyelv használata a magyarországi elkötelezettségek vagy bármily további indokkal a nemzetiségi családok körében háttérbe szorult – a nemzetiséghez tartozás leghitelesebb bizonyítéka pedig csakis az anyanyelv ismerete és rajta keresztül a nemzetiség kultúrájának a megélése –, hát pótolni kell azt a köznevelési intézményekben. Az óvodákban, az általános- és középiskolákban, s lehetőséget kell hagyni a felsőoktatásban is az új és újabb nemzetiségi szakemberek, köztük tanárok, óvodapedagógusok, karnagyok, néprajzosok, múzeumpedagógusok, színészek, média szakemberek képzésére.

Ma, Magyarországon a nemzetiségek anyanyelvi nevelésének, oktatásának a jogi háttere is jól biztosított. A 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről, annak már a szószólói munka következtében is elfogadott módosításai a nemzetiségek jogairól szóló törvénnyel összhangban a magyarországi szláv közösségek számára is úgy rendelkeznek, hogy az anyanyelvi nevelésben való részvételt bármely intézmény típusban és több választható képzési formában meg tudják szervezni akár állami – tehát a Klebelsberg Központ által fenntartott –, akár az országos és helyi nemzetiségi önkormányzatok, vagy egyházi, alapítványi fenntartásban működő iskoláikat.

2014 óta a nemzetiségi önkormányzatok intézményfenntartás iránti kedve jelentősen nőtt, látva, hogy a nemzetiségi iskolák a nemzetiségi megrendelők, tehát szülők és tanulók körében a jó felszereltség és kiegyensúlyozott működés okán vonzóak, azok a nyelvörzés biztosítékául szolgálnak. Az Emberi Erőforrások Minisztériumával (EMMI) kötött köznevelési megállapodások is kinőtték a gyerekcipőt, ma már az egy évre kötendő szerződések mellett három- és ötévesek is kötöttek. A jól gazdálkodó intézmények a kormány által nyújtott köznevelési kiegészítő nemzetiségi támogatással kiegyensúlyozottan, harmonikusan működnek. A köznevelési szerződést kötött iskolák a normatív állami támogatás felett köznevelési közszolgálati feladatot ellátó intézmények működési feltételeinek biztosítására az EMMI a ténylegesen ellátott gyerek- és tanulólétszám szorzatának megfelelő támogatást nyújt. További támogatásban részesülnek azon intézmények is, melyeknek nem országos nemzetiségi

önkormányzat a fenntartója, hanem ezt a feladatot a helyi nemzetiségi önkormányzatok látják el. Így néhány nemzetiség számára 2018. február 21-én az EMMI Államtitkársága további 330 millió forint támogatást osztott szét.

A kiegészítő nemzetiségi nyelvoktatás, mint alapfeladat megjelenése a köznevelési törvényben a nyolc tanulóra vonatkoztatott létszámkorlátot is oldja, a nemzetiségi köznevelés e formában történő megszervezése esetén sem szenved hátrányt a tanuló, hiszen érdemjegyet, illetve osztályzatot kell kapnia, ami bizonyítványában megjelenik, középiskolai tanulmányai végén pedig a nemzetiségi nyelvből érettségi vizsgát is tehet. Az érettségi vizsgaszabályzat, a nemzetiségi nyelvi és idegennyelvi vizsga feltételeinek, illetve vizsgakövetelményeinek egybemosása nem volt átgondolt lépés, több szláv nyelvet is érint. E kérdés jó megoldásán még dolgozunk kell.

A pozitív diszkrimináció érvényesül tehát az indítható csoportok létszáma, a tankönyv-ellátottság, tanár- és óvodapedagógus-képzés területén egyaránt.

A nemzetiségi tankönyvek fejlesztésére az elmúlt években a TÁMOP projektek keretében nyílt lehetősége a nemzetiségeknek. Nyilván nem történt meg minden tankönyv korszerűsítése, és vannak igények, szükség is van újakra. A jövőben további fejlesztéseket kell végrehajtani a nyomtatott és digitális tanítási segédeszközök frontján. Ehhez a nemzetiségi szakemberek aktív közreműködése lesz ismét a kiindulási alap.

Az EMMI által a középiskolás diákok számára 2012 óta biztosított, a tanulási kedvet erősítő ösztöndíj bizonyítottan eredményt hozott több diák, ma már hallgató nemzetiségi területeken való érvényesüléséhez.

Több ízben képezte vita tárgyát saját köreinkben, hogy amit az iskolákban tanítanak, annak a nyelvnek már semmi köze az anyanyelvünkhöz. Igen, a nemzetiségi nyelvi órákon általában valóban nem a Magyarországon ismert szláv nyelvek hazai nyelvjárásait oktatják, de egy, a nemzetiségéből származó pedagógus a rendelkezésére álló heti öt-hat nyelvi és egy népmesereti órán rutinosan meg tudja oldani, hogy az adott irodalmi szláv nyelv mellett a nemzetiségi anyanyelv helyi változatával is ismerkedjenek a tanulók.

Nemzetiségi öntudat, a pedagógus hivatástudata, a szülőkkel és a nemzetiséghez tartozó embertársakkal való konstruktív együttműködés s persze, sok-sok jó módszertani ismeret függvénye is, hogy a magyarországi szláv nyelvek életben maradnak, mi több, új életre kelnek, vagy belepi őket a feledés homálya!

Mivel a magyarországi szláv nemzetiségek közé tartozó közösségek vezetői, szakemberei a kétnapos konferencia során több előadás keretében beszélnek a nemzetiségi nyelvek oktatásáról a különféle iskolatípusokban, de szó lesz módszertani kérdésekről,

tanárképzésről, a nyelv átörökítésének iskolán kívüli lehetőségeiről, így én itt és most elsősorban a szlovén nyelvi közösség fejlődésének esélyeire fókuszálok a nemzetiségi nyelvoktatás tükrében.

Amint arra már korábban utaltam, az anyanyelv családi „gondozása”, nemzedékről nemzedékre történő átadása az utóbbi évtizedekben kissé háttérbe szorulni látszik. Tudom, hogy ez nemcsak a magyarországi szlovén családokat jellemzi.

Mi, koncentráltan ma is az osztrák-szlovén-magyar hármashatár közelében, a Rábától délre elterülő 94 km²-en élünk... és bizony, valóban kevesen vagyunk. Ennek részben a megélhetés végett való nagyszámú elvándorlás és az 1956-os emigráció az oka. (A mi térségünket hagyta el a legtöbb magyar állampolgár, s 80%-uk szlovén volt.) A XX. század második felének társadalmi-demográfiai változásai is hatottak: a szlovén családokban is egyre kevesebb gyermek született, a korábbi hat-tíz helyett csak két-három.

A lakosság körében ritkult a többgenerációs együtt lakás, együttélés gyakorlata, a '80-as évektől alig van példa arra, hogy a nagyszülők a szülőkkel egy háztartásban adhatnák át a szlovén nemzetiség nyelvét, kultúráját, vagy a napi imák egy nagy asztal körül szlovén nyelven hangoznának el.

E tények tükrében egyértelműen látszik, hogy az intézményesített anyanyelvoktatás, az anyanyelvű kultúra főként közintézmények, civil szervezetek, a nemzetiségi önkormányzatok programjai, tevékenységük révén hagyományozódhat utódainkra. Magyarországon a törvényi háttér mára jól biztosítja a minőségi nyelvoktatáshoz szükséges költségeket, támogató a szakember-utánpótlás, tehát nemzetiségi pedagógusképzés vonatkozásában is. Ezekkel a lehetőségekkel élni illik, élni kell!

Meggyőződésem, hogy azon nemzetiségi tanulók, akik ma az iskolapadokban ülnek, elhivatott nemzetiségi pedagógusok gazdag didaktikai, módszertani eszköztárával, de mindennekfelett a saját nemzetiségükhöz szívvel-lélekkel ragaszkodás jó példájával, visszavezethetők a gyökereikhez, s rajtuk keresztül a globalizáció vagy pusztán a nemtörődömség miatt történt elfordulás „áldozataivá” vált nemzetiségi szülők is újraértékelik hovatartozásukat.

A magyarországi szlovének gyermekei a szlovén Rába-vidéken vehetnek részt nemzetiségi szlovén anyanyelvi oktatásban. A két legnagyobb szlovén falu, Felsőszölnök és Apátistvánfalva kétnyelvű általános iskoláinak és óvodáinak 2012 óta az Országos Szlovén Önkormányzat a fenntartója. Jelenleg zajlik Szakonyfalu óvodájának átvétele ugyancsak OSZÖ fenntartásába. 2012-ben számtalan kérdéssel jártuk körül az átvétel lehetőségét, előnyöket és hátrányokat latolgattunk. Az elmúlt évek azonban egyértelműen bizonyítják, hogy az OSZÖ közgyűlésében a nemzetiség jövőjét kedvezően befolyásoló döntés született. Szentgotthárdon a szlovén nyelv közvetítése nyelvoktató formában zajlik az általános iskolában és a város két középiskolájában is. A helyi

szakközépiskola törekvése egy idegenforgalmi-turisztikai szlovén-magyar kétnyelvű képzés indítása. Ezzel a kétnyelvű általános iskolát látogatók a nyelv elmélyítésére és annak a gyakorlati életben való hasznosítására kapnak új lehetőséget. Szlovénia pedagógiai szaktanácsadó és pedagógiai asszisztensek – számszerűleg öt főállású szakember – munkájával erősíti óvodáinkat és iskoláinkat. Az életkorok előrehaladtával a nyugdíjba vonuló óvodapedagógusok és tanárok utánpótlása válik szükségessé. Így, mint valamennyi nemzetiség esetében, a nemzetiségi óvónő, tanító- és tanárképzés esetünkben is kiemelt kérdés. Olyan megoldandó feladat, ami érdeklődésünk homlokterében foglal helyet.

Az intézményesített köznevelésnek ugyanakkor valamennyi nemzetiségi intézmény, szervezet, nemzetiségi média, az egyházi és általában a társadalmi környezet támogatását is élveznie kell. Kettős identitásunk kettős büszkeség és kettős elköteleződés, így kétszer akkora teher is. Jó magyar állampolgár-

nak lenni úgy, hogy hűséggel gondozzuk nemzetiségünk nyelvét és kultúráját – ez az egyén, de egy közösség számára is több terhet jelent, sok nehézséget okozhat, egyúttal azonban rendkívül tiszteletre méltó is.

Határozott és egyértelmű, büszke nemzetiségi öntudat a nemzetiségekhez tartozók részéről; a nemzetiségi nyelvért, kultúráért érzett felelősség, a pedagógusok biztos hivatástudata... Szerintem alapvetően ez az út a jövőnkbe.

Mondanivalómat Füst Milán gondolataival zárom, aki szavaival a magyarokat szólítja meg, de parancsként koppanó szavai ránk is érvényesek.

„Oh, jól vigyázz, mert anyád nyelvét bízták rád a szá zadok. S azt meg kell védened. (...) Szent e nyelv! S több kincsed nincs neked! (...) Ne hagyd hát, hogy elmerüljön, visszasüllyedjen a ködbe, melyből származott e nemes-szép alakzat...”

E gondolatokkal kívánok Önöknek jó megoldásokat ajánló, eredményes tanácskozást!

Nyelvében él a nemzetiség is

A szláv nemzetiségek oktatásáról

Az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége képviselőjében elsősorban az országos választott testületek oktatás- és nevelésszervezése terén végzett tevékenységéről kívánok beszélni. A nemzetiségi közösségek részvételének feltételeit saját oktatási rendszerük alakításában a Nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény teremtette meg, hiszen ez a jogszabály alapozta meg a nemzetiségi önkormányzatok létrejöttét. Az országos nemzetiségi önkormányzatok 1995-ös megalakulásuk óta kiemelt jelentőséget tulajdonítanak a nemzetiségi oktatásnak, nevelésnek. Intézményfenntartóként való megjelenésükre, az iskolák átvétele és alapítása anyagi feltételeinek megteremtésére azonban még majdnem egy évtizedet kellett várni. Ebben a folyamatban úttörő szerepet vállalt az Országos Horvát Önkormányzat a hercegszántói iskola átvételével, megmentve így az intézményt a megszűnéstől, és az Országos Szlovák Önkormányzat, amely 2004-ben átvette a szarvasi szlovák iskola fenntartói jogát. Az elmúlt öt évben a helyi nemzetiségi önkormányzatok is egyre gyakrabban vállalják fel a településükön működő intézmények fenntartását. Ebben a folyamatban a legaktívabb a legnépesebb német közös-

Hollerné Racskó Erzsébet

ség. A szláv nemzetiségek esetében két horvát és két szlovák iskola fenntartója helyi nemzetiségi önkormányzat.

A következőkben – az országos nemzetiségi önkormányzatoktól kapott adatok alapján – a szláv nemzetiségek oktatási-nevelési rendszerét mutatom be, megtartva az adott közösséget képviselő önkormányzat által megállapított struktúrát és prioritásokat. Előadásom végén két példát is hozok majd az országos nemzetiségi önkormányzatoknak a nyelvoktatás népszerűsítése terén végzett tevékenységéről.

Országos Horvát Önkormányzat

Az Országos Horvát Önkormányzat (OHÖ) oktatási koncepciója szerint a regionális központokban kétnyelvű horvát intézményeket kíván működtetni, ahogy ez eddig megvalósult *Budapesten, Pécsen és Hercegszántón*. Második éve működik horvát óvoda és általános iskola *Szombathelyen* az OHÖ fenntartásában, a *pécsi Miroslav Krleža Horvát Iskola* tagintézményeként, mely felmenő rendszerben megerősödve hivatott ezt a feladatkört betölteni a Nyugat-Magyarországi régióban. Fontos lenne hasonló kétnyelvű projektet megvalósítani Zala megyében,

a Mura-mentén is, ahol a humán erőforrások rendelkezésre állnak, Reméljük, hogy a régió horvátsága is támogatni tudja az elképzelést.

A horvát nemzetiségi oktatásra jellemző, hogy a horvátok által lakott településeken vannak horvát iskolák, melyek jelentős része nyelvoktató programmal működik. A horvát oktatási intézmények nagy része kisebb településen működik, ahol nagy a lakosság elvándorlása, így gyakorlatilag napról-napra változik a lakosság összetétele, ami – ha nem is hangsúlyosan – mégis megváltoztatja az intézmények szellemiségét, a hagyományaiból, identitásból eredő elkötelezettséget. A fogyatkozó tanulólétszámmal működő intézmények átszervezése, körzeti iskolákhoz való csatolása csak abban az esetben elfogadható, ha határozott, hosszútávú kötelezettségek kerülnek előírásra a horvát nemzetiségi program folytatására, vagy még inkább: minőségi fejlesztésére. A körzeti központok kétnyelvű nemzetiségi programmal történő működtetése beilleszthető az OHÖ koncepciójába, eredményessége akár még nagyobb is lehet, mint a gyakran elszigetelt „kiskolai működés”.

A tankönyvek fejlesztése az utóbbi időben két TÁMOP projekt keretében valósult meg, ami „túlzottan” volt elegendő, a kétnyelvű program nagyobb hiányosságait ugyanis orvosolta, de nyelvoktató szinten nem sikerült sok tankönyvet fejleszteni, melyek a gyakran harmincéves fejlesztések helyébe léphetne. Ezen tankönyvek elavultsága semmiképp sem kétséges.

A horvát pedagógusok koncentráltága is inkább a regionális központokra jellemző, a kis iskolákban nehezebb megvalósítani az egyéb tárgyak nemzetiségi nyelven való oktatását. Ezen a gondon segít az a lehetőség, amely biztosítja, hogy három évre, diplomájának honosítása nélkül anyaországi pedagógust alkalmazzunk.

Nagyon fontos a horvát oktatásügy megmentése érdekében az az *infrastruktúra-fejlesztés*, amely biztosítja a regionális központok befogadóképességének bővítését, hisz a stratégiát igazolják a nemzetiséghez tartozók munkavállalási és lakhatási szokásai, ami a tanulók nagyobb számát irányítja ezen központok felé. Így válik rendkívül jelentőssé a hercegszántói épületbővítés és tanteremfejlesztés, a pécsi tanterembővítés, mely a párhuzamos osztályok „felfutása” miatt égetően indokolt, illetve a szombathelyi épületfelújítás, mely lehetővé teszi az újonnan alapított intézmény megnyugtató működését. Fontos feladat a Mura-menti nyelvoktató intézményekből legalább egy kétnyelvű központ fejlesztése, amire a megfelelő lépéseket az OHÖ folyamatosan megteszi. A következő adatok jellemzik a horvát nemzetiségi oktatást: iskolák száma: 29, tanulók száma: 2729. Kétnyelvű iskola: 7 (Hercegszántó, Pécs, Budapest, Felsőszentmárton, Szentpéterfa, Kópháza, Bezenye).

Országos Szlovén Önkormányzat

A magyarországi szlovének többsége egy viszonylag jól körülhatárolt térségben, a magyar-szlovén-osztrák hármashatár szögletében, a Szentgotthárdot déli irányból övező és egymással szomszédos hét település – *Felsőszölnök, Alsószölnök, Szakonyfalu, Apátistvánfalva, Kétvölgy, Orfalu, Szentgotthárd* – alkotta régióban él. Itt találhatóak azok az oktatási és nevelési intézmények, amelyekben a szlovén nemzetiségi nyelv oktatása folyik.

Az Országos Szlovén Önkormányzat (OSZÖ) 2012. július hó 1-jétől gyakorolja a *Kossics József Kétnyelvű Általános Iskola és Óvoda*, illetve az *Apátistvánfalvi Kéttannyelvű Általános Iskola és Óvoda* intézmények fenntartói jogát. Az elmúlt időszakban minden törekvése abba az irányba mutatott, hogy a szlovén nemzetiségi nevelés, oktatás minél magasabb színvonalon folyjon a nemzetiségi identitás megerősítése és átörökítése céljából.

A nemzetiségi óvodai nevelés keretében az intézmények kiemelt célja és feladata a szlovén nyelvhez való pozitív viszony kialakítása, a szókinccsgyarapítás, a szlovén kultúra megismertetése, a szlovén hagyományok és szokások bevitele a nevelőmunkába, valamint az identitás kialakítása a gyermekekben. Az intézmények a mindennapi nyelvi kommunikációra helyezik a hangsúlyt, a rendezvényeik két nyelven zajlanak.

A szlovén nyelvoktató tanárok szaknyelvi ismereteik elmélyítése érdekében folyamatos szlovéniai és magyar-szlovén szervezésben megvalósuló *képzéseken* vesznek részt, munkájukat szlovén szaknyelvi tanácsadó, szlovén óvodapedagógus és pedagógiai asszisztens segíti.

Az érintett oktatási intézményekben különböző nemzetiségi csoportok (tánc, énekkar, színjátszó és fazekas szakkör) fejtenek ki erőteljes tevékenységet.

A felsőszölnöki intézményben – az első osztálytól kezdődően felmenő rendszerben – már a 2005/2006-os tanévben bevezették a két tanítási nyelvű oktatást, míg az Apátistvánfalvi Kéttannyelvű Általános Iskolában 2007. szeptember 1-jével indították el ugyancsak felmenő rendszerben.

Az OSZÖ, illetve Oktatási Bizottsága a nyelvi identitás erősítését elmélyítő *kulturális rendezvények* szervezése és támogatása, a szlovén nemzetiségi nyelv-

Megye	Iskola összesen	Ebből		Tanulók száma
		Nyelv- oktató	Két- nyelvű	
Bács-Kiskun	8	7	1	526
Baranya	6	4	2	873
Zala	3	3	-	360
Vas	4	3	1	103
Győr-Moson-Sopron	4	2	2	465
Somogy	2	2	-	99
Budapest, Pest megye	2	1	1	303

A 2014/2015 tanév adatai

Intézmény megnevezése		Szlovén nyelvoktatásban/ nevelésben részesülő gyermekek létszáma
Felsőszölnök, Kossics József Kétnyelvű Általános Iskola és Óvoda	Általános Iskola	72
	Óvoda	19
Apátistvánfalvi Kétnyelvű Általános Iskola és Óvoda	Általános Iskola	51
	Óvoda	14
Szentgotthárd és Térsége Általános Iskola, Gimnázium és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény	alsó tagozat	0
	felső tagozat	9
	Gimnázium	11
Szentgotthárd, SZTEOB Játékvár Óvoda		24
Mesesziget Óvoda	Alsószölnök	17
	Szakonyfalu	10
III. Béla Szakképző Iskola és Kollégium, Szentgotthárd	nemzetiségi oktatás	11

A 2016/2017 nevelési év adatai

oktatás tárgyi feltételeinek javítása; a nyelvi képzések segítése és a nemzetiségi nyelvi fejlődés feltételeinek megteremtése terén igyekszik a szlovén nemzetiségi nyelvoktatás fennmaradásán munkálkodni.

Szerb Országos Önkormányzat

A Szerb Országos Önkormányzat (SZOÖ) két köznevelési intézmény fenntartói jogát gyakorolja, három településen. Elsőként, 2011-ben a *Battonyai Két Tanítási Nyelvű Szerb Általános Iskola és Óvodát* vette át Battonya Város Önkormányzatától. Az átvétel és felújítás óta az óvodában csoportbővítés történt: 2013 szeptemberétől két óvodai csoport működik, emelkedő gyermeklétszámmal. 2016-ban egy iskolabusz vásárlással segítették a battonyai Szerb Általános Iskola és Óvoda működését.

2013 szeptemberében a SZOÖ átvette a Klebelsberg Intézmény Fenntartó Központtól a *Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégiumot*, amely a magyarországi szerb közösség országos beiskolázású oktatási és nevelési centruma. A tanulólétszám növekedése különösen a gimnáziumi évfolyamokon jelentős, jelenleg 450 gyermek képzése folyik az intézményben. A gimnazisták létszáma emelkedésének következtében a budapesti Rózsa utcai kollégium mellett, a Budai Szerb Ortodox Püspökséggel kötött megállapodás alapján, a *Tökölyanum* épületében is 63 fiú nyert elhelyezést. A Szentendrén és környékén üzemeltetett iskolabusznak köszönhetően e térségben megtöbbszöröződött a bejáró tanulók létszáma. Az intézmény óvodája férőhelyhiánya miatt a Rottenbiller utcai épületrészben óvodabővítés indul.

2014 nyarán a *lórévi összevont alsó tagozatos szerb tannyelvű általános iskola*, majd egy évvel később a *lórévi szerb nemzetiségi óvoda* is a budapesti Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium tagintézményévé vált. A lórévi intézményben jól érzékelhető a színvonal emelkedése az oktató-nevelő munkában, amit a beiratkozások számának növekedése is visszaigazol. A SZOÖ tervei között szerepel egy újabb oktatási központ kialakítása Szegeden.

Deszken összevont alsó tagozatos szerb tannyelvű iskola működik, amely egy nagyobb iskolafenntartó társulás tagiskolája. Öt településen (*Deszk, Szeged, Szőreg, Százhalombatta és Magyarcsanak*) nyelvoktató szerb oktatás-nevelés működik. Deszken tagóvodaként működik egy szerb tannyelvű vegyes óvodai csoport. Szerb nyelvű óvodai nevelés kilenc településen (*Battonya, Budapest, Deszk, Lórév, Szeged, Magyarcsanak, Újszentiván, Százhalombatta és Pomáz*) folyik. Fontos szerepet töltenek be a szerb nemzetiségi tanulók számára szervezett nagy hagyományokkal rendelkező tematikus táborok, melyek szervesen kiegészítik az iskolában oktatott nyelvi és népismereti tananyagot. A legutóbbi adatok szerint szerb nemzetiségi óvodai nevelésben öt óvodában 151 gyermek részesül, nyolc szerb nemzetiségi általános iskolában pedig 334 tanuló tanul.

A középiskolai szerb nemzetiségi oktatásban a legutóbbi adatok szerint két iskolában (*Budapest, Szeged*) 292 tanuló vesz részt.

Országos Szlovák Önkormányzat

Az Országos Szlovák Önkormányzat (OSZÖ) 2004 óta vesz részt fenntartóként a magyarországi szlovák oktatás-nevelés szervezésében. Elsőként a *szarvasi iskolát* vette át, majd fokozatosan következett *Sátoraljaújhely, Békéscsaba, Tótkomlós és Budapest*. Békéscsabán és Budapesten gimnázium is működik. Ezzel minden kétnyelvű, illetve az anyanyelvű iskolaként működő budapesti iskola is az OSZÖ fenntartásába került. Ezekben az intézményekben a gyermeklétszám emelkedő tendenciát mutat. A budapesti és a békéscsabai iskolában a növekvő szülői érdeklődésre tekintettel az utóbbi két tanévben egy-egy újabb óvodai csoport indult, így számuk a fővárosban háromra, a békési megyeszékhelyen pedig négyre emelkedett. Az elmúlt időszakban állami költségvetési és európai uniós forrásból megvalósult felújításoknak köszönhetően a nevelő-oktató munka feltételei jók.

A helyi szlovák nemzetiségi önkormányzatok is megjelentek a köznevelési intézmények fenntartói között. *Mátraszentimrét* követően 2016-tól a *Nézsai Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat* vette át fenntartásba a helyi *Mikszáth Kálmán Szlovák Nemzetiségi Általános Iskolát*.

A magyarországi szlovák nemzetiségi óvodák száma 2018-ban 47 volt, ebből egy anyanyelvi nevelést folytatott, míg a többi intézmény két nyelven – magyarul és szlovákul – nevelte a gyermekeket. Az

óvodákba járó gyermekek száma a következőképpen alakult: 1416 (2015/2016-os tanév), 1494 (2016/2017-es tanév) 2057 (2017/2018-as tanév).

A szlovák *nemzetiségi általános iskolák száma 36*, ebből egy – a budapesti – szlovák anyanyelvű általános iskola, 4 két tannyelvű, míg 31 nyelvoktató iskola. A szlovák nyelvet nyelvoktató iskolákban tanuló diákok létszáma a 2015/2016-os tanévben 2773, a 2016/2017-es tanévben 2785, 2017/2018-ban 2633 volt. Ebben az iskolatípusban (két kivétellel állami fenntartású intézményekről van szó) folyamatosan csökken a szlovák nyelvet tanuló gyerekek létszáma. A kétnyelvű és egynyelvű iskolákban a 2016/2017-es tanévben a tanulólétszám 900 volt, a 2017/2018-as tanévben 1011. Szlovák gimnázium Budapesten és Békéscsabán működik. Tanulóik összlétszáma: 94 (2015/2016-os tanév), 100 (2016/2017-es tanév) 103 (2017/2018) fő volt. A középiskolások alacsony számából következnek egyebek között a pedagógus-utánpótlás problémái is. Szakköri formában vagy az 5+1-nél alacsonyabb óraszámúban öt intézményben folyik szlovák nyelvoktatás.

Az OSZÖ intézményei közül a három iskola mellett a Békéscsabán működő *Pedagógiai Módszertani Központ* tevékenysége kapcsolódik közvetlenül a szlovák nyelvű oktató-nevelő munkához. Az intézmény a módszertani füzetek kiadása, szakmai tanácskozások és továbbképzések szervezése mellett megjelenteti a *Slovenčinár* (Szlováktanár) című pedagógiai-módszertani folyóiratot, amely az az anyaország határain túl kiadott egyetlen szlovák nyelvű pedagógiai időszaki szakmai sajtótermék. A romániai és vajdasági szlovák kollégák és anyaországi szakemberek rendszeres közreműködése révén a *Slovenčinár* nemzetközi jelleget öltött és jelentős szerepet tölt be a dél-alföldi szlovákok regionális együttműködésében.

A módszertani központ végzi „*A tehetséges tanulóért*” ösztöndíj-program szakmai gondozását is. Az OSZÖ által a szlovák középiskolások számának növelése érdekében 2007-ben elindított program működésének anyagi feltételeit a *Magyarországi Szlovákokért Közhasznú Alapítvány* pályázati úton, az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával biztosítja.

Az OSZÖ Közgyűlése csaknem egy évig tartó széles körű társadalmi vitát követően 2017 májusában fogadta el *oktatási koncepcióját*, melynek legfőbb célkitűzése az oktatás tartalmi és módszertani megújítása, népszerűsítése.

Lengyel Országos Önkormányzat

A lengyel nemzetiség esetében két kiegészítő iskola működik. Az egyik a Lengyel Nagykövetség mellett, a lengyel oktatási rendszer részeként, Lengyelországban érvényes bizonyítványokat kiállítva. Az intézmény működési költségeit teljes egészében a lengyel állam fedezi. Tanulói, részben olyan gyerekek, akik szüleikkel együtt ideiglenesen tartózkod-

nak Magyarországon, részben itt élő lengyel-magyar családokból származók, akik anyanyelvi szinten beszélnek lengyelül.

A másik intézmény a *Lengyel Nyelvoktató Nemzetiségi Iskola*, amit 2004-ben alapítottak. Figyelemre méltó az út, ami elvezetett a szórványban élő nemzetiség oktatásának e modelljéhez, amely a lengyel nemzetiség javaslatára dolgoztak ki (az iskola első igazgatója *dr. Rónayné Slaba Ewa*). Ezt az oktatási formát a nemzetiségi és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény tette lehetővé. A nem túl nagy létszámú és az egész ország területén szórványban élő lengyel kisebbség azonnal élt a törvény adta keretekkel, megalapította az úgynevezett *vasárnapi iskolákat*. Ezek működtetését három évvel később, 1996-ban átvette az Országos Lengyel Önkormányzat (OLÖ), s ez nem csak az oktatás minőségének jelentős javulását eredményezte, hanem egy teljesen új elgondolás, a szórványban működő nemzetiségi iskola ötletének megszületését is. Létrejött egy budapesti központú oktatási intézmény, mely az ország egész területén rendelkezik telephelyekkel, magas színvonalú egységes oktatási programmal és a pedagógusok képzettségét illetően azonos követelményekkel.

A magyar Oktatási és Kulturális Minisztériummal történő egyeztetések alapján kialakított elképzelés szerint az új iskola az Országos Lengyel Önkormányzat önálló nyelvi és módszertani jogosultsággal rendelkező intézménye, amely szervesen kapcsolódik a magyar oktatási rendszerhez és működését a magyar állam finanszírozza. 1999-ben az Országgyűlés jóváhagyta a Minisztérium által előterjesztett nemzetiségi iskoláról szóló koncepciót, és mint kiegészítő rendelkezést, csatolta azt a Közoktatási Törvényhez.

Az eltelt időszak megmutatta, hogy a lengyel közösség által kidolgozott új iskolatípus más nemzetiségek esetében is megállja helyét. Ezt a módszert alkalmazzák például a bolgárok és a görögök. Az Európai Unió oktatással foglalkozó képviselőinek érdeklődését is felkeltette: *2007-ben Strasbourgban, az Európai Bizottság ülésén is bemutatták, ahol mintaértékűnek minősítették.*

Az iskolában a nemzetiségi nyelv oktatása három szinten folyik. Azoknak a tanulóknak, akik anyanyelvi szinten beszélnek lengyelül a nyelvoktatás során a szókincsüket bővítik és egyebek mellett nyelvtant és irodalmat tanulnak. Azok a tanulók, akik családi körben hallják a lengyel nyelvet, de kommunikációs készségük és szókincsük korlátozott, jelentik a második szintet, a harmadikat pedig az olyan tanulók, akik számára a lengyel nyelv teljességgel idegen nyelvnek számít. A budapesti központú oktatási intézmény kilenc telephellyel rendelkezik az ország egész területén. Típusa: *kiegészítő iskola*. Az OLÖ által fenntartott iskolában két tárgyat oktatnak: lengyel nyelv és irodalmat, valamint népismeretet. Székhelye: Budapest X. kerület (Kőbánya), Állomás u. 10., oktatási telephelyei: Budapest IV. kerülete (Új-

pest), Csór, Gödöllő, Szentendre, Dunaujváros, Kaposvár, Pécs, Veszprém, Székesfehérvár.

Az iskola azt a célt szolgálja, hogy a nemzetiségi nyelvet és irodalmat, valamint a nemzetiségi népismeretet átadja. Kiegészítő formában, hetente 5 órában folynak a tanórák, amelyekben 6-20 éves korú általános és középiskolai tanulók vesznek részt vendégtanulói jogviszonyban. Az oktatás az 1-12. évfolyamon történik délutáni munkarend szerint. Ezekből a tantárgyakból az első félév végén félévi értesítőt, a tanév végén bizonyítványt kapnak a diákok. A tizenkettedik évfolyam elvégzése után a tanulók lengyel nyelv és irodalomból érettségi vizsgát tehetnek. A kiegészítő nemzetiségi nevelés-oktatásban megszerzett osztályzatokat a szülő kérelmére a tanuló nappali iskolai tanulmányaiba be kell számítani, ha a vendégtanulói és a nappali tanulói jogviszonyban folytatott tanulmányok azonos évfolyamra esnek.

Az iskola hatékonyságának egyik mutatója a tanulólétszám, ami szoros kapcsolatban van a nemzetiség népességével. A kezdő 283 tanulóból 2015/16-os tanévben 140 maradt. A 2016/17-es tanévben már 173 diák iratkozott be, a 2017/18-as tanulói létszám pedig 170 fő. Ezek az adatok mutatják, hogy az eltelt tizenégy év alatt folyamatosan szükség volt – s van ma is – a nemzetiségi nyelv és kultúra oktatására. Az is levezethető az adatokból, hogy az iskola folyamatosan és hatékonyan teljesíti a feladatát, mivel a tanulók létszáma mindig megfelelő szinten maradt. Az másik fontos mutató azoknak a diákoknak a száma, akik sikeresen tettek nemzetiségi nyelvvizsgát vagy érettségi vizsgát. A Lengyel Iskola működésének tizenégy éve alatt 40 tanuló tett középszintű érettségi vizsgát, emelt szintű szintén 40 tanuló. Középfokú nyelvvizsgát 19-en, felsőfokú 18-en tettek. Összesen 117 tanuló vizsgázott le sikeresen.

Jelenleg az iskola egy komoly problémával áll szemben. A *pedagógus gárda fele nyugdíjas*, nincsenek új tanárok, akikre pedig rövid időn belül szükség lesz. Sajnos Magyarországon nem létezik se a nemzetiségi tanárképzés, se – például két éves – posztgraduális pedagógusképzés, amelyen olyanok, akik rendelkeznek főiskolai vagy egyetemi végzettséggel, tökéletesen beszélnek az adott nemzetiségi nyelven és csak a pedagógusi végzettségük hiányzik, szerezhetnének pedagógus oklevelet. A Lengyelországban szerzett okleveleket vagy nehezen, vagy egyáltalán nem lehet honosítani. Az így kialakult helyzet veszélyezteti az iskola törvényes működését.

Bolgár Országos Önkormányzat

A bolgároknak egy kétnyelvű óvodájuk (Bolgár Kétnyelvű Nemzetiségi Óvoda), illetve egy nyelvoktató iskolájuk van (Bolgár Nyelvoktató Nemzetiségi Iskola) két telephellyel. Mindkettő az Országos Bolgár Önkormányzat székházában működik.

Az óvodába idén 23 gyerek jár, az iskolának 1-12. évfolyamon 88 tanulója van. Mindkét intézmény

fenntartója az Országos Bolgár Önkormányzat. Nemzetiségi óvodapedagógusképzés nincs, az ELTE BTK bolgár filológia szaka néhány éve elvben tanárképes, de hallgatói általában egyszakos képzésben vesznek részt, a tanárképzésnél pedig kötelező két szakon tanulni, így valójában eddig senki se végezte el tanárszakon a bolgárt. Emiatt gondot jelent a megfelelő szakemberek alkalmazása.

Ruszin Országos Önkormányzat

Az országban két ruszin nyelvet oktató iskola működik heti 4 óra nyelv, 1 óra népismeret oktatási szerkezetben. A *Múcsonyi Szent Péter Görögkatolikus Általános Iskolában* 16 fő tanul ruszint, a *Komlóskai Ruszin Nemzetiségi Általános Iskolában* pedig 8 fő. Az előbbi intézmény fenntartója a Miskolci Görögkatolikus Egyházmegye, az utóbbi a Komlóskai Ruszin Nemzetiségi Önkormányzat.

Ukrán Országos Önkormányzat

1993 óta működik *Vasárnapi Iskola a Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület* égisze alatt. Az intézmény célkitűzése: felnevelni a megbízható és méltó utánpótlást, elültetni a gyermeki lelkekben az ukrán nyelv, a kultúra és a hagyomány magvait. Az egyesület tevékenységének is ez az egyik legfontosabb feladata. A gyerekek a foglalkozásokon megtanulják az ukrán beszélt nyelvet, az olvasást és a történelmet.

A kicsik játékos formában, játékok, mesék, bábelőadások és rajzolás közvetítésével sajátítják el a nyelvet. Tudásukról a MUKÉ különféle kulturális rendezvényeinek közreműködőiként gyakran számot is adhatnak. A gyerekek szívesen állnak a közönség elé ukrán klasszikusok műveiből összeállított irodalmi műsorral. Tanulóik már több éve vesznek részt a *Forrás – országos vers- és prózamondó versenyen*. Az iskolában kiemelt figyelmet fordítanak az ukrán néphagyományok megismertetésére. Megtanítják a gyerekeket hímes tojást festeni, ukrán derelyét készíteni, kenyeret, karácsonyi és húsvéti kalácsot sütni. A foglalkozásokat szombatoként 11-től 13 óráig, a MUKÉ székházában (Budapest, VI., Hajós u. 1.) tartják.

Végezetül az ígért két példa az országos önkormányzatok beiskolázást elősegítő tevékenységéből. Az Országos Szlovén Önkormányzat *szülői kézikönyv* kiadásával és terjesztésével népszerűsíti a szlovén oktatást a családok körében. Az Országos Szlovák Önkormányzat nemrégiben indította el a *szlovakul.hu honlapot*, amelyen minden információ megtalálható a szlovák oktatásról. Letölthető – az oktatást népszerűsítő – videókat, valamint ugyancsak letölthető oktatási segédanyagokat is kínálnak.

Hollerné Racskó Erzsébet

az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok
Szövetsége elnöke